

Woordenlijst

Constituante: de grondwetgevende vergadering. Veroorzaakt in 1789 de val van het Ancien Régime.

De Verlichting: kenmerkt de XVIII- eeuw door de filosofen en denkers die de reden en de wetenschappen uitdroegen.

Genovefains: kanunniken die in gemeenschap leven en Sainte Geneviève vereren.

Jaar II: het tweede jaar vanaf de stichting van de Franse republiek in september 1792.

Jacques-Germain Soufflot (1713-1780): architect van het Pantheon en de belangrijkste vertegenwoordiger van de neoklassieke stijl onder Lodewijk XVI.

Léon Foucault (1819-1868): fysicus. Hij installeert zijn slinger in het Pantheon in 1851.

Maroufleren: het doek van een schilderij op een andere ondergrond plakken.

Praktische informatie

Gemiddelde tijd voor het bezoek: 1u30

Rondleidingen met commentaar in het Frans in het dwarsschip, het hele jaar.

Rondleidingen met gids in de hogere verdiepingen van april tot oktober.

Activiteiten voor jonge bezoekers.

Aangepaste rondleidingen voor mindervaliden.

Le Centre des monuments nationaux publie une collection de guides sur les monuments français, traduits en plusieurs langues. Les Éditions du patrimoine sont en vente à la librairie-boutique.

Centre des monuments nationaux
Panthéon
 Place du Panthéon
 75005 Paris
 tél. 01 44 32 18 00
 fax 01 44 07 32 23
www.monuments-nationaux.fr

crédits photos © Centre des monuments nationaux, Paris; illustration Tour pour palme, conception graphique Plain Sens, Anders; réalisation Marie-Hélène Forastier; traduction Caractères et cetera, impression Neo-Typo, février 2008.

Een symbool in de stad

De ligging in de stad

De omvang van het project dient de politieke wil van Lodewijk XV. Het nieuwe gebouw komt in het centrum van het religieuze geschil te liggen, met de Jansenisten in Saint-Médard. Het moet zo de prestige van een verdeelde kerk herstellen. Al in 1763 heeft Soufflot* de tekeningen van een monumentaal plein klaar. Tegenover de kerk staan een school voor rechtenstudies, gebouwd tussen 1771 en 1783 en een theologische school.

Griekse puurheid en Gotische lichtheid

De kerk van Soufflot* verbindt twee stijlen met elkaar. Zij is net zo kenmerkend voor een vernieuwing in de architectuur als een experimentele zoektocht in de geest van de eeuw van de Verlichting*. Soufflot ontleent de indeling, de ornamentele woordenschat, de Corinthische en Toscaanse orde en het centrale ontwerp in de vorm van een Grieks kruis aan de Griekse architectuur. Uit de Gotiek werkt de architect het systeem van gewelven, steunbogen en lichte structuren uit, zoals te zien is aan zijn wil om de driehoekige pilaren van het dwarsschip zo veel mogelijk te verlichten. De koepel is geïnspireerd op de grote voorbeelden uit de Renaissance. Soufflot kiest ervoor om het gebouw in licht onder te dompelen door 45 hoge ramen aan te leggen. Deze worden na de revolutie bijna allemaal dichtgemaakt door de architectuurtheoreticus Quatremère de Quincy, op bevel van de Constituante* die het sepulcrale aspect van het gebouw wil benadrukken.

* Uitleg op de achterzijde van dit document.

De pantheonisering

Een revolutionaire cultus

Per decreet van 4 april 1791 besluit de Constituante*, die op zoek is naar een waardige ruimte voor het lichaam van Mirabeau, om de basiliek te veranderen in een tempel die de as van de beroemde personen van de natie zal herbergen.

Tijdens de Revolutie wordt de eer van het Pantheon verleend aan Voltaire, in 1791, aan Jean-Jacques Rousseau en aan Marat, in 1794. De as van Mirabeau en Marat wordt vervolgens verwijderd. Het is allemaal een kwestie van symbolen en die veranderen met de wijziging van de macht. Rousseau, de “vader van de gelijkheid” rust tegenover zijn gezworen vijand, Voltaire, vijand van de geestelijken en de despoten. De Revolutie wijst hen aan als twee emblemen van de Verlichting*, van wie de geschriften de geboorte in zich dragen van een nieuw politiek tijdperk, zonder stil te staan bij de details van hun opvattingen over cultuur en voorzienigheid, die tegengesteld zijn.

Een politiek Staatsinstrument

Napoleon I zet het bijzetten van de belangrijke dienaren van de Staat in de crypte voort. In 1885, gezien de aanzienlijke emotie die wordt teweeggebracht door zijn dood, lijkt alleen de basiliek waardig genoeg om Victor Hugo te verwelkomen. Volgens de wil van de President van de Republiek zijn er sindsdien beroemde Fransen geëerd, politici, schrijvers, wetenschappers, verdedigers van de Republikeinse waarden en hun vaderland (André Malraux in 1996, Alexandre Dumas in 2002).

* Uitleg op de achterzijde van dit document.

Panthéon

Van christelijke basiliek tot tempel van de natie

De christelijke basiliek

Na zijn bekering tot het christendom sticht koning Clovis in 507 een eerste basiliek, die plaats moet bieden aan zijn graf en dat van zijn vrouw Clotilde. De vrome Geneviève, die Parijs tegen de barbaren had beschermd, wordt er in 512 begraven. Het onderhoud van de relikwieën van de beschermheilige van Parijs wordt toevertrouwd aan een orde kanunniken, de Génovefains*.

Het meesterwerk van Soufflot

Afbeelding uit het einde van de XVIII eeuw

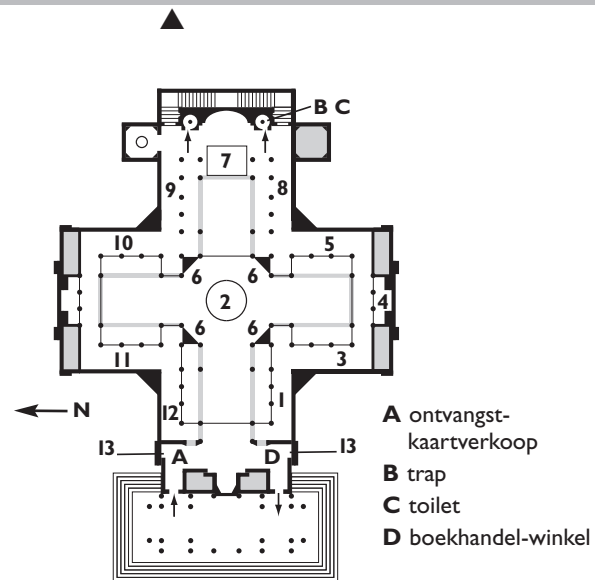
In 1744, na een ernstige ziekte waarvan hij de genezing toedicht aan het aanroepen van de heilige, legt Lodewijk XV de gelofte

af om een prestigieus gebouw aan Geneviève te wijden. In 1755 wordt het project van de nieuwe basiliek toevertrouwd aan de architect Soufflot*, die wil wedijveren met de Sint-Pieterskerk in Rome; zijn medewerker Rondelet voltooit het gebouw in 1790.

Het nationale Pantheon

In 1791 wordt het monument veranderd in een nationale eregalerij. In de 19de eeuw krijgt het enorme heiligdom tot twee maal toe zijn christelijke functie terug, voordat het definitief zijn burgerlijke bestemming krijgt in 1885, ter gelegenheid van de begrafenis van Victor Hugo.

* Uitleg op de achterzijde van dit document.

De hoofdverdieping

Vanaf de ingang van het schip wordt het grote centrale volume benadrukt door de rijen kolommen in Corinthische stijl aan de zijkanen. Op het kruispunt van de vier armen van het centrale ontwerp wordt de kruising van het dwarsschip versierd door zware pilaren, die de last van de koepel dragen.

De muren zijn in 1792-1793 blind gemaakt en kregen vanaf 1874 schilderijen op gemaroufleerd* doek. De markies van Chennevières, directeur van Schone Kunsten, liet de meest beroemde artiesten uit zijn tijd de geschiedenis van Sainte Geneviève en de oorsprong van het Christendom en het Koningshuis in Frankrijk verbeelden. Er zijn hier onder andere werken te zien van Puvis de Chavannes en Jean-Paul Laurens, die zijn geïnstalleerd op een moment dat het gebouw weer als kerk dienst deed.

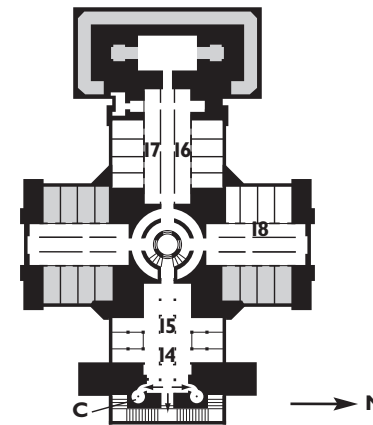
- 1 *De jeugd van Sainte Geneviève*, beschermheilige van Parijs
- 2 *De slinger van Foucault** die het draaien van de aarde bewijst, wordt in 1851 voor het eerst in

het monument geïnstalleerd. De slinger wordt gedemonteerd voordat Napoleon III het monument teruggeeft aan het geloof en opnieuw geïnstalleerd door Camille Flammarion tijdens de antiklerikale beweging in de regering, vlak voor de wet op de scheiding van staat en kerk (1905). Dit gebeurt in het kader van een bredere verspreiding van de wetenschappen. De huidige bol dateert uit 1995.

- 3 *Karel de Grote*, de stichter van de eerste parochiescholen, wordt in 800 in Rome gekroond.
- 4 *De wonderen van Sainte Geneviève* toont de processie die in 1496 werd gehouden om de regen ter verjagen die de stad onder water zette en de gezangen die aan de heilige werden toegekend tijdens een epidemie, in 1130.
- 5 *De doop van Clovis* herinnert aan de bekering tot het christendom van de stichter van de eerste basiliek.
- 6 *Beeldhouwwerken* uit het begin van de 20e eeuw herinneren onder andere aan de Franse revolutie, aan de voet van de pilaren die de koepel dragen.
- 7 *De Nationale Conventie* door Sicard (1921-1924) laat Marianne zien, omringd door afgevaardigden en soldaten uit het jaar II*.
- 8 *De dood van Sainte Geneviève* en het bergen van haar resten in de grafkelder van Clovis leiden ons op natuurlijke wijze naar de crypte.

Trap **B** daalt af naar de crypte waar de beroemde personen rusten.

- 9 *Sainte Geneviève* bevoorraadt Parijs, dat wordt belegerd door de Hunnen van Attila.
- 10 11 *Jeanne d'Arc en Saint Louis* ronden de serie Christelijke helden af die de geschiedenis van Frankrijk hebben getekend.
- 12 *De mars van Attila en Sainte Geneviève maant de Parijzenaars tot kalmte*.
- 13 *Het leven van Saint Denis*, prediker van Gallië en eerste bisschop van Parijs.

De crypte

- 14 *Het hart van Léon Gambetta*, 1838-1882 (urn tegenover de glazen deur). Op 11 november 1920 wordt dit hier geplaatst door de III. Republiek, ter ere van haar stichter.
- 15 *Vestibule*. In het voorste gedeelte van de crypte vindt u tegenover elkaar de grafkelders van Voltaire, met ervoor zijn beeld ten voeten uit door Houdon; en die van Rousseau, die de vorm heeft van een rustieke tempel, als referentie aan zijn natuurtheorieën. De twee filosofen worden beschouwd als symbolische figuren uit de Verlichting*. In 1829 komt hier de grafkelder van Soufflot* bij.
- 16 *Westvleugel, rechts*. De 41 dignitarissen uit het Empire bezetten de eerste grafkelders aan de andere kant van de hal. Zij worden vanaf 1806 per keizerlijk decreet hier begraven; onder hen Portalis en Tronchet, opstellers van het Burgerlijk Wetboek.
- 17 *Westvleugel, links*. Victor Schoelcher is hier begraven ter gelegenheid van het eeuwfeest van het afschaffen van de slavernij, naast *Jean Jaurès*, vader van het Franse socialisme, in 1914

vermoord en Félix Éboué, de eerste verzetsstrijder uit de overzeese gebiedsdelen. **Victor Hugo** en **Émile Zola**. De twee schrijvers met republikeinse ideeën onderscheiden zich door hun strijd voor de fundamentele vrijheden. In 2002 wordt de as van **Alexandre Dumas**, een groot volksschrijver, in deze kelder bijgezet. De personen die zijn overgebracht ter ere van het eeuwfeest van de Franse revolutie gaan de grafkelder van Maarschalk Lannes voor.

- 18 *Noordvleugel*. **Jean Moulin**, de verzetsheld en **André Malraux**, schrijver en Minister van Cultuur, vergezelen **Jean Monnet**, bouwsteen van de Europese gemeenschap en **René Cassin**, de geestelijke vader en hoofdredacteur van de Universele verklaring van de rechten van de mens, door de UNO aangenomen in 1948. In de volgende grafkelder rusten de personaliteiten die zijn bijgezet ter ere van de 200jarige herdenking van de Revolutie en verderop **Pierre et Marie Curie**, Nobelprijs Natuurkunde voor hun onderzoek naar radium.

De hoger gelegen verdiepingen

Een bezoek aan de buitenste zuilengang onder aan de koepel biedt een groots uitzicht over Parijs. Dit is mogelijk met gids, van april tot oktober.

De Westgevel

Een monumentale zuilengang biedt toegang tot het Pantheon. Deze is geïnspireerd op het Pantheon van Agrippa in Rome. De geveldriehoek, die tot vier maal toe veranderd is sinds de bouw, is tegenwoordig die van David d'Angers uit 1837, "Het Vaderland reikt zijn beloningen uit". Voltaire en Rousseau zijn er op te zien, zittend links.

* Uitleg op de achterzijde van dit document.